

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Гуманітарно-правовий факультет

Кафедра прикладної лінгвістики

Пояснювальна записка
до дипломної роботи
магістра

на тему: «Проблеми перекладу вузькогалузевої термінологічної лексики в авіабудуванні та укладання російсько-українсько-англійського словника (на матеріалі словника Г. І. Афанасьєва «Російсько-англійська збірка авіаційно-технічних термінів»)»

ХАІ.703.723лМ. 22О.035. 723лМ 968553 0ПЗ

Виконала: студентка II курсу, групи 723лМ
Спеціальність 035 «Філологія»
Освітня програма «Прикладна лінгвістика»
Бовдуй Валерія Олексіївна
Керівник: канд. філол. наук, доцент,
професор кафедри прикладної лінгвістики
Рижкова В. В.
Рецензент: доктор філол. наук, професор,
професор кафедри перекладознавства
імені Миколи Лукаша ХНУ ім. В.Н. Каразіна
Фролова І.Є.

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Факультет _____ Гуманітарно-правовий
 (повне найменування)
 Кафедра _____ Прикладна лінгвістика
 (повне найменування)
 Рівень вищої освіти _____ другий (магістерський)
 Спеціальність _____ 035 Філологія
 (код та найменування)
 Освітня програма _____ Прикладна лінгвістика
 (код та найменування)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ В.В. Рижкова
 (підпис) (ініціали та прізвище)
 « 06 » _____ грудня _____ 2022 р.

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

_____ Бовдуй Валерії Олексіївни

(прізвище, ім'я та по батькові)

1. Тема дипломної роботи Проблеми перекладу вузькогалузевої термінологічної лексики в авіабудуванні та укладання російсько-українсько-англійського словника (на матеріалі словника Г. І. Афанасьєва «Російсько-англійська збірка авіаційно-технічних термінів»)
 керівник дипломної роботи Рижкова Вікторія Василівна, кандидат філологічних наук, доцент, професор кафедри прикладної лінгвістики

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом Університету від «17» грудня 2022 р. 1585-уч _____

2. Термін подання студентом дипломної роботи «06» грудня 2022 р. _____

3. Вихідні дані до роботи Теоретична частина: праці науковців, що торкаються дослідження перекладу та унормування терміну, корпус терміносистема авіаційної галузі. Практична частина: дослідження корпус терміносистема авіаційної галузі, укладання російсько-українсько-англійського словника на матеріалі відібраного масиву англомовних лексичних одиниць в галузі авіабудування.

4. Зміст пояснювальної записки (перелік завдань, які потрібно розв'язати)

1. Проаналізувати теоретичне підґрунтя перекладу і унормування терміносистем. 2. Визначити та дослідити основні способи перекладу термінологічних одиниць, виділити найактуальніші з них. 3. Відібрати корпус термінологічних одиниць в галузі освіти. 4. Визначити найактуальніші для української мови способи перекладу термінологічних одиниць. 5. Унормування термінологічних одиниць та виокремлення лексеми, що чітко відповідають основним нормам вузькогалузових лексем. 6. Створення російсько-українсько-англійського словника

5. Перелік графічного матеріалу _____

Діаграм – 2, презентація в Power Point – 30 слайдів.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділи 1-3	Рижкова В.В. – кандидат філологічних наук, доцент, професор кафедри прикладної лінгвістики		

Нормоконтроль _____ В.В. Рижкова _____ «06» грудня 2022 р.
(підпис) (ініціали та прізвище)

7. Дата видачі завдання «18» березня 2022 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів роботи	Підпис керівника
1	Теоретична частина: підібрати та провести аналіз відбраного теоретичного матеріалу стосовно способів формування терміну, способів перекладу терміносистем, нормативних документів, за якими формуються та використовуються термінологічні одиниці, здійснити аналіз потенційних проблем перекладу вузькогалузевої термінологічної лексики	13 червня 2022	
2	Завершити роботу над теоретичною частиною дослідження. Практична частина: відібрати масив англійських термінологічних одиниць в галузі авіабудування та віднайти у словниках та інших джерелах доречний переклад; запропонувати способи її перекладу для термінологічних лексем, що не мають в відібраних джерелах доречного перекладу або перекладу, що збігається з нормативними документами на використання термінів; проаналізувати готовий перекладений корпус термінологічних лексем згідно з використаними способами перекладу.	01 вересня 2022	
3	Спецчастина: укладання російсько-українсько-англійського словника (на матеріалі словника Г.І. Афанасьєва «Російсько-англійська збірка авіаційно-технічних термінів»).	14 листопада 2022	
4	Підготувати дипломну роботу в повному обсязі для подачі на попередній захист.	24 листопада 2022	

Здобувач вищої освіти _____ В.О. Бовдуй _____
(підпис) (ініціали та прізвище)

Керівник роботи _____ В.В. Рижкова _____
(підпис) (ініціали та прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. Термінологічна лексика.....	7
1.1. Термін як концепт.....	7
1.2. Специфіка термінів.....	15
1.3. Переклад термінів як окрема сфера дослідження у галузі перекладознавства.....	19
ВИСНОВКИ до РОЗДІЛУ 1.....	23
РОЗДІЛ 2. Вузькогалузева термінологічна лексика в авіабудуванні.....	24
2.1. Способи утворення нових термінів.....	24
2.2. Способи перекладу термінів.....	26
2.3. Перекладацькі трансформації, що використовуються для перекладу вузькогалузевої лексики.....	29
ВИСНОВКИ до РОЗДІЛУ 2.....	34
РОЗДІЛ 3. Укладання словника на основі збірки авіаційних термінів Г. І. Афанасьєва «Російсько-англійська збірка авіаційно-технічних термінів».....	35
3.1. Загальний аналіз використаних для дослідження вузькогалузових термінів.....	35
3.2. Аналіз перекладеного корпусу термінологічних лексем згідно використаних перекладацьких трансформацій.....	77
3.3. Аналіз перекладеного корпусу термінологічних лексем згідно нормативів та стандартів до термінології української мови.....	79
ВИСНОВКИ до РОЗДІЛУ 3.....	82
ВИСНОВКИ.....	83
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	86
СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	90

ВСТУП

Важливою частиною сучасного перекладознавства є переклад термінологічних лексем, що є, безумовно, необхідністю у контексті перекладу для обміну спеціальною науково-технічною інформацією.

Вузькогалузева термінологічна лексика потребує докладного вивчення через свою специфіку, яка виражається у необхідності стандартизації та гармонізації згідно міжнародним стандартам.

Саме тому в нашій роботі ми вивчаємо проблеми перекладу вузькогалузевої термінологічної лексики у контексті авіації.

Актуальність наукового дослідження зумовлена тим, що із невпинним розвитком авіаційних технологій з'являються нові концепти (також набувають нового змісту вже існуючі), що потребують відповідних термінів, узгоджених з нормами мови та міжнародними стандартами. Такі терміни також потребують коректного та адекватного перекладу.

Наукова новизна полягає в тому, що в ході аналізу вузькогалузевої термінологічної лексики було укладено російсько-українсько-англійський словник (на матеріалі словника Г.І. Афанасьєва «Російсько-англійська збірка авіаційно-технічних термінів»).

Об'єктом дослідження є вузькогалузева термінологічна лексика авіації.

Предмет дослідження – переклад вузькогалузевої термінологічної лексики у контексті авіації.

Мета дослідження – здійснити аналіз потенційних проблем перекладу вузькогалузевої термінологічної лексики в авіабудуванні та укладання російсько-українсько-англійського словника.

Мета нашої роботи зумовлює необхідність виконання таких **практичних завдань**:

- сформувати теоретичне підґрунтя аналізу вузькогалузових лексем в авіабудуванні;
- сформувати вибірку термінів для аналізу і подальшого перекладу;

- дослідити загальну тенденцію перекладу термінологічних лексем в українському мовознавці;

- укладання російсько-українсько-англійського словника (на матеріалі словника Г.І. Афанасьєва «Російсько-англійська збірка авіаційно-технічних термінів»).

Під час виконання дослідження було застосовано наступні **наукові методи**: суцільної вибірки, спостереження, аналіз і синтез, порівняльно-зіставний аналіз, системний аналіз.

Матеріалом для дослідження слугував корпус вибірки, що складається з приблизно 1300 термінологічних лексем, узятих на матеріалі словника Г. І. Афанасьєва «Російсько-англійська збірка авіаційно-технічних термінів».

Теоретична значущість роботи полягає в тому, що це дослідження аналізує сучасні питання перекладу термінологічних лексем у контексті лінгвістики та систематизує теорії перекладу терміносистем та термінів.

Практична значущість – опрацювання термінологічних лексем російською, українською та англійською мовами на авіаційну тематику, укладання російсько-українсько-англійського словника (на матеріалі словника Г.І. Афанасьєва «Російсько-англійська збірка авіаційно-технічних термінів»)

Публікації.

Бовдуй В. О. Переклад авіаційних термінів на позначення безпілотних літальних апаратів // Національний аерокосмічний університет імені М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» – подано до друку.

Бовдуй В. О. Важливість унормування терміносистем української мови згідно міжнародних стандартів // Національний аерокосмічний університет імені М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» – подано до друку.

РОЗДІЛ 1. Термінологічна лексика

1.1. Термін як концепт

Із розвитком наукового-технічного прогресу дедалі важливішою частиною комунікації ставала вузькогалузеві термінологічні лексеми, що надавали змогу передавати з покоління в покоління нове знання та досягнення людства. Для кожного нового концепту, досягнення, виробу, людство створювало новий термін. Згодом знання накопичувалися, що створило потребу класифікації, унормування, аналізу термінологічних одиниць та терміносистем, а також у зв'язку з глобалізацією виникла потреба у еквівалентному і доречному перекладі.

Згідно Ю. І. Коваліва, термін (*лат.* кордон, межа) — слово чи словосполучення, яке позначає поняття певної галузі науки, техніки тощо. Термінологічна номінація, на відміну від загальномовної, має бути цілеспрямованою [17, с. 238].

Д. Лотте вказував на те, що терміни мають бути влучними, легко запам'ятовуватись і прийматись суспільством [18, с. 148].

Дослідники термінології А. В. Крижанівська, Л. О. Симоненко та інші у своїх працях звертають увагу на те, що термін – це одиниця мови, покликана виражати поняття науки, техніки та інших спеціальних галузей, яка є невід'ємною частиною лексичної системи природної мови, що сприяє виконанню її пізнавально-інформативної функції, пов'язаної з фіксуванням і збереженням нагромаджених людством знань.

Як справедливо зауважує В. В. Жайворонок, «...кожна галузь людських знань має своє коло спеціальних найменувань, але мовне повсякдення втягує ці слова в різностильові контексти і, так би мовити, знімає з цих лексем ореол спеціалізації».

Особливо показовими в цьому плані є соціально-економічна та суспільно-політична сфери мовної комунікації, що чутливо реагують на ті чи ті реалії людського життя, відразу зафіксувавши їх у слові. Проте переважна більшість цих найменувань незабаром стає широковживаною в різних стилях мовлення, у тому числі й у розмовно-побутовому. Як наслідок цього, стилістика багатьох з них розмивається, вони стають поліфункціональними, часто навіть експресивно забарвленими» [35, с. 59]

Терміноконцепт наукової сфери — це оперативна одиниця наукового знання, що має власну семантику, позначається в мові відповідними словами, які утворюють цей концепт, що водночас є частиною певної техносистеми, із властивою їй специфікою.

Наукове знання – це сукупність образів у свідомості людини, що відображають явища, властивості, відношення і закони матеріального світу в галузі науки і техніки. Воно багатоступеневе, асоціативне, починаючи від загальних відомостей про ту чи ту галузь знань і закінчуючи глибинними концепціями, пов'язаними з окремими вузькими напрямками.

Поступово зміст наукового знання починає проникати і в знаки мови й заповнювати їх. У мові слово, словосполучення стають невідокремлюваними від їх значення, і тут зміст наукового знання перетворюється на елемент мови науки. Наукове знання, що знайшло своє вираження в слові, в терміні, переходить у якісно нову стадію, включаючись у семантичну систему і структуру тієї чи тієї мови науки, стаючи частиною лексико-семантичної системи цієї мови [5].

У мовознавчій науці утвердився підхід до термінів як мовних засобів науково-технічного стилю, що є породженням поняттєво-логічного мислення, наукового вивчення об'єктів дійсності. Термінологія є автономним сектором будь-якої мови, що тісно пов'язаний із науковою, професійною діяльністю [36, с. 65].

Терміни кожної галузі науки, техніки, виробництва утворюють власні терміносистеми, які визначаються насамперед поняттєвими елементами професійного знання в їх відтворенні мовними засобами. Таким чином, мова є структурним елементом наукового знання. Як інструмент, за допомогою якого формуються наукові теорії, закони, принципи, положення, а також фіксуються результати науково-технічної творчості, термінологія є важливим складником науки й техніки.

На сучасному етапі розвитку суспільства й наукових знань терміни виникають шляхом переосмислення загальноживаних слів (термінологізація), за допомогою морфологічної деривації та запозичення готових лексем з інших мов [35, с. 45].

Сукупність термінів, співвіднесена з тією чи тією цариною людської діяльності, утворює термінологію або терміносистему, яка слугує своєрідною мовною моделлю системи професійних понять, концентрованим вираженням надбання в певній галузі знань. «Від того, наскільки добре «працює» термінологія, – зазначає А. П. Шокін, – наскільки точно співвіднесені її одиниці з елементами мислення й фактами реальної дійсності, багато в чому залежить успішне здійснення процесів спілкування в спеціальній сфері, обміну інформацією й загалом діяльності спеціалістів. Звідси стає очевидною необхідність вивчення окремих терміносистем, їхньої структури й одиниць у процесі функціонування як в одній мові, так і в різних мовах у порівняльному аспекті» [22, с. 56].

Термінологічна система складається з багатьох мікросистем, організованих за тематичними ознаками. Складна градація термінології пов'язана з тим, що внутрішньомовні лексичні зв'язки координуються необхідним для термінології зв'язком понять – спеціальних реалій. Оскільки основою семантики терміну слугує поняття, яке він позначає і яке не існує ізольовано від системи понять певної сфери діяльності, то за основу класифікації термінів для виявлення структури термінології певної галузі

можуть братися їхні логічно-поняттєві зв'язки й відношення. «Одним із показників системності, – наголошує І. М. Кочан, – є наявність тематичних чи лексикосемантичних груп» [21, с. 278].

Системність термінів, на думку деяких дослідників, має реалізуватися в плані змісту і в плані вираження. У плані змісту відбивається суть поняття, зумовленого місцем останнього серед інших понять, забезпечується його точність, однозначність, лаконічність; у плані вираження системність досягається однотипністю словотвірних моделей. Саме тому в системній організації термінології важлива роль відводиться словотвору, за допомогою якого вона набуває рис ієрархічної системи [34, с. 98].

Багатоманітність поглядів учених на питання визначення терміну зумовлена переважно підходами до оцінювання здатності такого слова позначати різні поняття. Одночасно робиться спроба знайти деякі глибинні ознаки термінів, які дозволяють відокремити їх від інших одиниць мови й розчленувати всю множину термінів. Наприклад, Б. М. Головін терміном вважає «...слово чи підрядне словосполучення, що має спеціальне значення, яке виражає й формує професійне поняття й застосовується в процесі пізнання й освоєння наукових та професійно-технічних об'єктів і відношень між ними» [7, с. 35].

Як засвідчують праці науковців, із кінця 60-х років ХХ ст. в Україні започатковано багатоаспектне дослідження терміносистем різних галузей знання, що уможливило простежити історію їх становлення, процеси номінації спеціальних понять та явищ, визначити лексико-семантичні та структурно-граматичні особливості досліджуваних терміносистем, їх генетичний склад та функціонування в різних стилях української мови [13, с. 113].

Багатоаспектність терміна зумовлює багатоплановість його вивчення, хоч найінтенсивніше терміни і термінології вивчають у лінгвістиці. Мова науки стала не лише фіксатором, але й джерелом знань. Насамперед на деяких

його особливостях акцентовано в певних розділах мовознавства: науковий стиль вивчає стилістика, деякі особливості термінів проаналізовано в лексикології. Але з початку 30-х років ХХ ст. в європейській науці помітна тенденція до виокремлення особливого розділу знань – термінології [44, с. 43].

Термін як концепт вивчається декількома розділами мовознавства, як-то стилістика вивчає терміни як частину (та особливість) наукового стилю, терміни як лексеми вивчаються у контексті лексикології. З початку 30-х років ХХ ст. вивчення термінів виокремилосся в певний відносно новий розділ лінгвістики – термінології [41, с. 122].

За В. В. Виноградовим, термінологію в загальнотеоретичному плані можна розглядати як підсумковий етап наукового пізнання [8, с. 120].

Основи теоретичних досліджень фахової лексики закладені вченими різних поколінь і шкіл. Завдання й проблеми термінологічних досліджень знаходять висвітлення в працях мовознавців, які зосередили увагу на формуванні різних аспектів і підходів до вивчення термінології, терміну та його сутнісних ознак. Проблемам термінології присвячено також чимало розвідок фахівців інших галузей знань, зокрема українських науковців О. Д. Кочерги, М. Д. Гінзбурга, Б. Є. Рицаря, І. М. Кульчицького та інших [12, с. 187].

Під термінологією розуміють, як правило, сукупність спеціальної лексики, що використовується в певних царинах людської діяльності. Так, за словами Д. С. Лотте, термінологія – це «...не просто список термінів, а семіологічне вираження певної системи понять, яка, своєю чергою, відбиває певний науковий світогляд» [35, с. 41].

У 50–60-х роках ХХ ст. термінологічним питанням присвятили наукові праці такі вчені, як О. С. Ахманова, В. В. Виноградов, Р. А. Будагов, Т. Л. Канделакі, Р. Г. Піотровський, О. О. Реформатський. У 70–80-і роки минулого сторіччя лінгвісти починають розробку термінології спеціальних галузей

знань. Цьому присвячені праці О. Герда (1986), В. Даниленко (1977), Н. Гвішиані (1986) та низки вчених. Виникає та отримує широке розповсюдження нова назва науки, що вивчає терміни – термінознавство. Популяризації цієї наукової дисципліни, зокрема прикладного термінознавства, багато в чому сприяли роботи В. Лейчика (1990, 1996) [24, с. 147].

Українська мова успадкувала термінологічну лексику переважно від типової для історичного контексту виробничого лексикону. Це першочергово традиційна промисловість, наприклад сільське господарство та архітектура. Із розвитком промисловості поширювалась також і термінологічна складова української мови (нові види продукції, різниці обліку, нова сировина).

Так, розвиток нафтодобувної та вуглеводобувної галузі зумовив появу спеціальної лексики пов'язаної з добутком та переробкою сировини. З'являються нові назви занять, професій, виробничих об'єктів, явищ.

Що цікаво безпосередньо у зв'язку з темою цієї праці, у ХІХ ст. поодинокими випадками засвідчується лексика, пов'язана з повітроплаванням: *аеростат, аероплан*.

З розвитком нових типів транспорту з'являються назви дій, процесів, як-то *кермо, керманич, гальмувати*. [31, с. 165].

У ХХІ ст. в Україні, як і в усьому світі, розвивається інформаційне суспільство. Пріоритетом є інформація і знання, тому змінюється взаємодія людей у глобальному інформаційному просторі. На ґрунті цього змінюється й мова. У лексичному прошарку спеціальної мови з'явилася велика кількість нових спеціальних назв, але які ще не поширені в популярній та художній літературі, в усному мовленні [4, с. 14].

Концепти, що з'являються в різних галузях, вимагають нових лексем. Тепер у розвинених мовах близько 90 відсотків нової лексики становлять науково-технічні терміни. Останнім часом прискореними темпами розвиваються такі галузі, як хімія, фізика, комп'ютерна техніка, інформаційні

технології тощо. Це супроводжується появою термінів-неологізмів. Нові терміни приходять також на зміну застарілим. Однак у діахронічному сенсі не знає випадку цілковитого оновлення термінології якоїсь науки за відносно короткий проміжок часу. Термін не тільки іменує, а й чітко й точно визначає концепт, тобто містить у собі більше інформації, ніж нетермінологічне слово.

У початковий етап розвитку науки термінологічний прошарок будують з нуля, часто вживаючи понятійний апарат суміжних наук. Низка питань виникає в умовах переходу від іноземної мови як наукової до рідної [25, с. 70].

Створення нових концептів і термінів належить до новацій у науці, оскільки саме термін закріплює у свідомості наукового співтовариства новизну до того лише описуваних явищ.

Найважливішу ознаку терміна можна вбачати у його однозначності в межах тієї термінологічної системи, у якій він уживається. Зазначена властивість терміна зумовлена його функцією в мові, яка полягає в забезпеченні однакового розуміння носіями мови спеціального поняття, яке він позначає.

Це можливо лише тоді, коли кожен термін у межах поняттєвої системи, у якій він функціонує, буде однозначним. Але якщо слово, що вживається в термінологічній лексиці, поширене й поза її межами, то там воно може набувати різних додаткових та переносних значень і навіть виступати як полісемічне [35, с. 87].

Термін має не лише номінативну функцію, а також виконує функції:

- 1) пізнання;
- 2) трансляції змісту;
- 3) фіксації наукового знання;
- 4) збереження змісту.

Усю лексику фахового тексту можна поділити на 4 види:

- 1) терміни даної галузі, які мають власну дефініцію;
- 2) міжгалузеві загальнонаукові термінологічні одиниці (у т.ч. терміни суміжних наук) – наприклад, поширені терміни філософії, політології, математики, філології та інше;
- 3) напівтерміни або професіоналізми;
- 4) професійні жаргонізми, які не претендують на точність та однозначність, мають великий рівень образності та емоційно забарвлене значення [14, с. 4].

Предметом цієї наукової роботи є саме терміни авіаційної галузі, які мають власну дефініцію.

Термінологічна лексика як найдинамічніша частина лексико-семантичної системи мови безпосередньо пов'язана зі світом, що оточує людину. Уся епістемологічна діяльність людства, його досвід у зовнішньому світі безмежні, тому кількість нових найменувань для об'єктів реальної дійсності збільшується необмежено.

Нерозривний зв'язок мови й суспільства найчіткіше простежується в словниковому складі мови, який безпосередньо реагує на суспільні процеси і явища. Словниковий склад мови зазнає постійних змін у зв'язку з нескінченністю людського досвіду, а відповідно, і нескінченністю пізнання об'єктивної дійсності.

1.2. Специфіка термінів

Специфіка термінів у першу чергу полягає у необхідності і потребі стандартизувати будь-яку термінологічну систему.

Активна розбудова термінів як складової сучасної української мови призвела до потреби стандартизувати спеціальний лексикон. Ця тема потребує значної уваги мовознавців, фахівців певних галузей знань. Необхідність створення нових або коригування уже наявних найменувань призвела до створення Технічного комітету стандартизації науково-технічної термінології (ТК СНТТ) – ТК 19.

У 1992 році Держстандарт і Міносвіти затвердив «Положення про ТК СНТТ». Держстандарт затвердив також загальну програму розроблення термінологічних стандартів України. ТК СНТТ – це орган організацій-засновників, Держстандарту та Міносвіти України, створений на базі Інституту української мови (ІУМ) НАН України, Київського політехнічного інституту (КПІ), Львівського політехнічного інституту (ЛПІ) та Українського НДІ стандартизації, сертифікації та інформатики (Укр НДІССІ) Держстандарту України.

Мета й діяльність Технічного комітету стандартизації науково-технічної термінології полягає у формуванні наукових засад унормування термінології, розроблення документації з термінології, організація розроблення та експертизи стандартів, організація науково-дослідних робіт [23].

Згідно до Б. Рицара, термінологічний стандарт – це результат спочатку лексикографічного усталення, визначеного наявними словниками та їхнім «часом життя», а потім практичного унормування усталеної термінології, відображеної у підручниках, навчальних посібниках, наукових працях, монографіях тощо [28, с. 30].

Важливе місце у діяльності ТК 19 посідає напрямок гармонізації української термінології з міжнародними стандартами, передусім стандартами ISO. Процесу гармонізації допомагають досконало розроблені ISO загальні засади і методи створення національних стандартів.

На жаль, таких методів не розроблено Міжнародною Радою зі стандартизації, метрології та сертифікації країн СНД, а тому використовуються російськомовні ГОСТи як національні стандарти України. Вочевидь, це не тільки не сприяє розвитку української мови та науки України, але й у зв'язку з військовою агресією РФ є неприпустимим для майбутнього країни.

Також до специфіки безпосередньо терміну як лінгвістичного концепту є необхідність у перевірці ступеня відповідності. Окрім безпосередньо лексичного значення терміну є понятійне значення, що не завжди співпадає. Термін може бути лише номінативною лексемою, що є самостійною частиною зі значенням:

- 1) предметності;
- 2) дії;
- 3) стану;
- 4) ознакою предмета.

Термін називає предмет (дію, ознаку предмета), відображаючи існуючий концепт, утворюються за законами мовлення. Термін, створений у результаті термінологізації, є семантично вмотивованою лексичною одиницею, має ступень спеціалізації поняття, співвідносного до значення знаку кожному випадку його вживання.

Показником терміну є його спроможність виконувати термінологічну функцію у контексті спеціальної літератури, поза якої так лексема втрачає змістовну та функціональну специфіку. Перехід від загальновживаної лексеми до терміну впливає на змістовне та функціональне значення (цей перехід

відбувається, наприклад, за допомогою метонімізації та метафоризації) [36, с. 134].

Науковці традиційно подають терміни в загальномовних словниках різного типу, оскільки термінологія – одна з підсистем лексемного складу української літературної мови.

У загальномовних словниках неможливо умістити весь прошарок термінів, що неспинно поповнюється з розвитком соціуму, науки й техніки. Отже, вчені мають окреслювати, які саме лексеми потрібно фіксувати в словнику для широких мас.

Основні ознаки термінів:

1) системність: будь-який термін входить до певної терміносистеми, у якій має термінологічне значення, а за межами своєї терміносистеми він може мати зовсім інше значення;

2) точність: термін повинен якнайповніше й найточніше передавати зміст поняття, яке він позначає, неточний термін може бути джерелом непорозумінь між фахівцями;

3) прагнення до однозначності у межах своєї терміносистеми: якщо більшість слів загальномовної мови багатозначні, то більшість термінів – однозначні, це зумовлено їх призначенням, але повністю усунути багатозначність (найчастіше двозначність) не вдається;

4) наявність дефініції: кожний науковий термін має дефініцію (означення), яка чітко окреслює, обмежує його значення;

5) нейтральність;

6) відсутність емоційно-експресивного забарвлення;

7) відсутність синонімів;

8) інтернаціональний характер;

9) стислість, відкритість і динамізм системи, що виявляється у процесах термінологізації;

10) прозорість внутрішньої форми терміна, що поліпшує його сприйняття і збереження у терміносистемі;

11) стандартність, (термін має бути стандартним, його необхідно вживати тільки в тій формі, які зафіксовано у словнику.

Термінологія виконує такі основні функції – позначає наукові поняття і задовольняє потреби спілкування фахівців – за умови, якщо вона є загальноприйнята, унормована, відповідатиме вимогам до термінів [2, с. 18].

Галузеві терміносистеми взаємодіють одна з одною, мають спільний термінологічний фонд. Залежно від ступеня спеціалізації значення терміни переділяються на три групи.

1. Загальнонаукові терміни, які вживаються майже в усіх галузевих термінологіях, як-ось: система, принцип, закон, рівняння, теорія, аналіз, об'єкт, аналіз, цілісність, властивість, істинність тощо. Необхідно зазначити, що такі лексеми в межах певної термінології можуть конкретизувати своє значення, скажімо, мовна система, закони милозвучності, теорія походження мови. До цього концепту відносять і загальнотехнічну термінологію (пристрій, агрегат, секція, комплекс, модуль, генератор, акумулятор, джерело, структура, будова).

2. Міжгалузеві терміни – це терміни, які вживаються в кількох споріднених або й віддалених галузях (економічна наука має термінологію, спільну з іншими соціальними, природничими науками, наприклад: амортизація, екологічні витрати, санація, технополіс, приватна власність).

3. Вузькоспеціальні терміни – це слова або словосполучення, які позначають поняття, що відображають специфіку конкретної галузі, наприклад: авантитул, аграф, боковик, вакат, правка, ретуш [1, с. 19].

1. 3. Переклад термінів як окрема сфера дослідження у галузі перекладознавства

Переклад – це точне відтворення оригінального терміну засобами іншої мови за умови збереження змісту й стилю. Така єдність відтворюється на іншій мовній основі. І вже через це перетворюється на нову єдність, властиву мові перекладу. Для повної передачі поняття оригіналу слід не лише знаходити в мові перекладу адекватні терміни та відповідні лексичні одиниці, але й відбирати необхідні граматичні форми й стилістичні чинники [14, с. 3].

Інтенсивний розвиток науково-технічної термінології створюють нагальною потребу в спеціалістах, які б поєднували в собі фахові технічні знання зі знаннями іноземної мови. Майбутні фахівці повинні набути навичок практичного оволодіння іноземною мовою в різних видах мовленнєвої діяльності, обумовленої професійними проблемами; одержування новітньої фахової інформації через іноземні джерела користування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій визначив, що актуальність вивчення термінологічної лексики зумовлюється тим, що в процесі інтеграції України в світовий економічний, політичний, культурний простір першочергового значення набуває питання підготовки спеціалістів, здатних успішно реалізувати процес співробітництва України з Європою та всім світом.

Вчені (насамперед Б. Гавранек) розрізняють у процесах комунікації чотири функціональні стилі залежно від диференційованих соціальних потреб:

- 1) загальний комунікативний стиль (розмовна мова в побуті, в усному мовленні);
- 2) професійний практичний стиль (офіційне спілкування, ділова мова);
- 3) науково-теоретичний стиль (мова науки);
- 4) естетичний стиль (мова літератури, поезія) [16, с. 198].

Фахові мови в цій класифікації представлені двома видами стилів – професійно-практичним та науково-теоретичним. Визначення фахових мов включає в себе кілька семантичних фрагментів, насамперед:

- 1) засіб оптимального розуміння між фахівцями в окремій професійній сфері;
- 2) наявність специфічної фахової лексики та окремих норм відбору, застосування та частоти загальноповживаних лексичних і граматичних засобів;
- 3) актуалізація у фахових текстах, які, крім прошарку професійної лексики, містять загальномовні сегменти, отже, фахова мова не може мати статус відокремленого від загальнонаціональної мови суб'єкта;
- 4) приналежність до фахових текстів професійного мовлення, у той час як до загальномовних елементів як частини системи мови належать літературна мова, розмовна мова або діалект.

Виходячи з такого визначення, лінгвісти нараховують сьогодні близько 300 фахових мов. Їх безоглядне застосування слід обмежувати рамками вузької спеціальності, оскільки їх повне запровадження у сфері суспільного спілкування призводить до т. зв. «комунікативних бар'єрів», викликає непорозуміння й може спекулятивно використовуватися з метою певної зверхності, елітарності [15, с. 139].

Головні труднощі перекладу пов'язані не з перекладом окремих термінів, зафіксованих у термінологічному словнику, а з передачею правильного змісту кожної фрази, якому не завжди відповідає дослівний переклад. Для цього необхідно деяке знання предмета, про який іде мова. Варто погодитися з тим, що умовою правильного перекладу, тобто вибору потрібного слова з числа тих, які слугують передачею терміну оригіналу в різних його значеннях, є правильне розуміння того, про що в контексті йдеться, тобто знання явищ дійсності та їх назв [18, с. 195].

Для коректного перекладу українською мовою треба брати до уваги на контекст, з якого ясно, який концепт мається на увазі та яка семантика буде доречна саме у окремому випадку. Якщо дотримуватися концепту еквівалентності в аспекті перекладу, реципієнт має адекватно сприймати переклад, тобто в перекладі буде наявна семантична та прагматична еквівалентність [32, с. 35].

Говорячи про переклад термінів з точки зору теорії, можна наголошувати на тому, що термін:

- 1) однозначний;
- 2) не має конотативних значень;
- 3) позбавлений синонімів;

4) незалежно від тексту перекладається терміном – повним та абсолютним еквівалентом, і тому згідно одностайної думки багатьох науковців, відноситься до числа одиниць, які не ускладнюють роботу перекладача.

Переклад «термін – терміном» є можливим лише в тих випадках, коли лексеми термінології знаходяться в своєму природньому оточенні, тобто в науковому стилі або в підмові науки. Проте, переклад терміну далеко не завжди є простою заміною слова мови оригіналу словом в мові перекладу.

Багатозначність таких термінів значно ускладнює працю перекладача, адже вони не завжди перекладаються як повні еквіваленти.

Оптимальним може також бути перекладу термінів: «поняття – український термін», а не «іншомовний термін – український термін», з якої мови не відбувався б переклад. Тобто пошук терміну-відповідника починається з аналізу властивостей нового поняття.

Науково-технічні терміни у багатьох випадках є лексемами із чітко визначеним конкретним значенням і таке значення в них, як правило, одне. Вони, як правило, не мають емоційно-експресивних авторських забарвлень та набувають конотативних значень у тексті. Це значно полегшує працю

перекладача при виборі ним адекватного терміну-відповідника у мові перекладу, у нашому випадку – в українській мові.

Мовознавці наголошують на тому, що адекватний переклад термінів вимагає, в першу чергу, відмінних знань перекладача тієї галузі науки або техніки, якої власне стосується переклад і, по-друге, розуміння змісту термінів англійською мовою і знання фахової термінології рідною мовою.

У процесі перекладу англійських термінів досвідчені перекладачі найчастіше обирають той чи інший спосіб перекладу, виходячи зі змісту контексту, у якому вжито даний спеціальний галузевий термін, а іноді комбінують усі вищезгадані прийоми, аби точніше передати їхнє лексичне значення у мові перекладу, зберігши при цьому, наскільки це є можливим, звукову форму та морфемну структуру вихідної термінологічної одиниці. І зважаючи на те, що сучасна англійська терміносистема є мовою-продуцентом нових міжнародних термінів, адекватний переклад фахової термінологіки набуває особливо важливого значення для успішного становлення та нормалізації української авіаційної термінології у відповідності до міжнародних стандартів, що може вважатися пріоритетом під час воєнного стану.

ВИСНОВКИ до РОЗДІЛУ 1

Із розвитком науки та техніки термінологічні одиниці стали важливою частиною суспільства та мови, а із розвитком глобалізації також виникла потреба доречного, адекватного, еквівалентного перекладу терміносистем. Терміном вважається слово або словосполучення, яке позначає поняття певної галузі науки, техніки тощо. Наукове знання, що відтворюється в лексемі, в терміні, переходить у якісно нову стадію, включаючись у семантичну систему і структуру тієї чи тієї мови науки, стаючи частиною лексико-семантичної системи цієї мови. Таким чином мова втілює одні із основних своїх цілей: передача та збереження знання.

Терміни кожної галузі науки, у тому числі й авіабудування, утворюють власні терміносистеми, які визначаються насамперед поняттєвими елементами професійного знання в їх відтворенні засобами наявної мовної структури.

Будь-яка терміносистема (у контексті цієї роботи це терміносистеми авіабудування) потребує чіткої стандартизації у відповідності до мовленнєвих норм та міжнародних стандартів, точності, однозначності, лаконічності.

У процесі перекладу вузькогалузевих лексем спеціалісти найчастіше обирають той чи інший спосіб перекладу, виходячи зі змісту контексту, у якому вжито даний термін, а іноді комбінують деякі прийоми, аби адекватно та точно передати їхню семантику у мові перекладу, зберігаючи при цьому, наскільки це є можливим, звукову форму та морфемну структуру вихідної лексеми.

Для адекватного перекладу необхідно знання предмета, про який іде мова, задля коректного викладення змістовної частини тексту, вичерпної передачі смислового змісту оригіналу та уникнення не співпадіння змісту оригінального тексту з перекладом.

РОЗДІЛ 2. Вузькогалузева термінологічна лексика в авіабудуванні

2.1. Способи утворення нових термінів

Лексема вузькогалузевої семантики є ускладненою мовною лексемою. Розвиток таких словоутворень тісно пов'язаний і з концептами позамовної реальності, в тому числі специфікою їхньої системної структури, і з особливостями мовних норм, зокрема, у даному випадку, конструкцією її лексичного прошарку. Тому відбувається активна взаємодія загальноживаної та специфічних слів, що відображається у процесах термінологізації і детермінологізації; тоді як взаємодія різних галузевих термінолексиконів створює концепти транстермінологізації і ретермінологізації. Новий термін потрібно утворювати, спираючись на вже існуючі у мові структури.

Для створюваних термінів характерні такі загальнолексичні явища, як полісемія, омонімія, паронімія, синонімія, тобто термінам так само притаманне розрізнення слів за семантикою і творення відповідних лексичних категорій.

Через лексико-семантичні відношення проявляється системність терміносистем, оскільки вони відображають семантичні кореляції між різними мовними (термінологічними) одиницями, зумовлені взаємодією їх лексичного та граматичного аспектів [33, с. 10].

Вдалий термін має такі ознаки:

- 1) точність;
- 2) охоплення важливих ознак поняття;
- 3) здатність до словотвору;
- 4) милозвучність;
- 5) системність;
- 6) нормативність;

- 7) однозначність;
- 8) номінативність;
- 9) стислість.

Через високу словотвірну здатність дієслів в українській мові утворюється багато іменників, що термінологізуються.

Доречне вживання українських віддієслівних іменників згідно з якістю означуваної дії сприяє чіткому розмежуванню концептів і таким чином забезпечує вимогу точності терміну. Категорії виду віддієслівні іменники не мають, а при утворенні такого іменника вид дієслова трансформується в якість дії. Терміни українського походження дозволяють точніше розмежувати концепти та пояснити чужомовні реалії [25, с. 58].

Процес формації вузькогалузевої лексеми має комплексний характер – новоутворення може виникати як на ґрунті національної мови, так і за рахунок входження іншомовних слів. Проте, необхідно максимально використовувати можливості національної мови, утворюючи терміни на основі засобів рідної мови, і лише у крайньому випадку уживати запозичення у згоді з контекстом (девайс – прилад, рефрижератор – холодильний пристрій, внутрішня флексія – коренева зміна, реквест – запит, геолокація – розміщення).

2.2. Способи перекладу термінів

Переклад термінів викликає складнощі у контексті лінгвістичних досліджень.

Переклад не може бути абсолютним аналогом оригінального тексту. Головне завдання перекладача полягає в тому, щоб створити текст максимально наближений до оригіналу з точки зору семантики, структури та впливу на адресата цього перекладу. Головне питання міститься в тому, що між мовами оригіналу та перекладу не завжди можна знайти мовні паралелі – семантичні та структурні аналоги: однакові принципи створення речень чи словосполучень, повний збіг семантичних значень слів тощо [42, с. 93].

Треба брати до уваги, що з однієї мови на іншу терміносистеми не перекладаються як лексичні системи загального вжитку. Найкращим є такий спосіб перекладу термінів: «поняття – український термін», а не «іншомовний термін – український термін», з якої мови не проводився б переклад. Тобто пошук терміна-відповідника починається з аналізу семантики нового слова. Є вірогідність, що одне з семантичних значень «підкаже» іншу назву цьому концепту, ніж вона є у мові, з якої здійснюється переклад. Якщо поняття базується на його основній семантичній якості або порівнянні, то й в інших мовах ці ознаки братимуться за визначальні (наприклад, у комп'ютерній термінології: *license* – ліцензія, *key* – ключ, *reboot* – перезавантаження). У цьому разі переклад терміну перетворюється на переклад звичайного слова, що є найпростішим шляхом підбирання назви до певного наукового поняття.

Інколи для пошуку найкращого терміну у власній мові доцільно зіставити терміни-відповідники з кількох мов і вибрати для перекладу найвдаліший.

Переклад термінології здійснюється різними прийомами, а саме за допомогою таких міжмовних трансформацій як: лексичних, лексико-семантичних та лексико-граматичних. Мета лінгвіста полягає у вірному виборі

того чи іншого прийому в ході перекладу, аби найкраще передати семантику будь-якої термінологічної системи [10, с. 207].

Як відомо, головною метою перекладу є досягнення адекватності. Тому основне завдання перекладача полягає в тому, щоб вміло вжити необхідні перекладацькі трансформації для того, щоб текст перекладу якнайточніше передавав всю інформацію, що міститься в тексті оригіналу, дотримуючись відповідних норм мови перекладу.

Перетворення, за допомогою яких здійснюється перехід від одиниць мови оригіналу до одиниць мови перекладу, називаються перекладацькими трансформаціями. Перекладацькі трансформації становлять собою особливий вид міжмовного перефразування, яке суттєво відрізняється від трансформацій у рамках однієї мови [38, с. 182].

Питання перекладацьких трансформацій розглядалася багатьма дослідниками, які пропонували своє визначення цього концепту, але всі вони збігалися у тому, що перекладацькі трансформації є невід'ємною частиною процесу перекладу та без їхнього використання неможливо надати адекватний переклад будь-якого тексту [45, с. 44].

Адекватність – це співвідношення вихідного та кінцевого текстів, при якому враховується мета перекладу. Переклад тексту можна вважати адекватним, якщо хоча б одна з двох умов збережена: у коректний спосіб перекладені усі терміни та їх сполучення; переклад є зрозумілим і в адресата немає до перекладача ніяких питань і зауважень.

Адекватний переклад – відтворення змісту і форми оригіналу засобами іншої мови. Адекватний переклад враховує і змістову, і прагматичну еквівалентність, не порушуючи при цьому ніяких норм, є точним і без усіляких неприпустимих перекручень. Оскільки адекватний переклад має оціночний характер, то варто розглянути таке поняття як повноцінність перекладу. Повноцінність перекладу полягає в передачі для вихідного тексту

співвідношення змісту і форми шляхом відтворення особливостей останньої (якщо це можливо за мовними умовами) або створення функціональних відповідників цих особливостей. Повноцінний переклад передбачає рівновагу між цілим та окремим і визначає специфіку твору (змісту і форми). Дослівна передача окремо взятих елементів не означає ще повноцінної передачі цілого, оскільки останнє не є звичайною сумою цих елементів, а являє собою певну систему. Таке визначення адекватності можна вважати справедливим і на нашому етапі розвитку теорії перекладу [40].

Так, наприклад, на думку Р. К. Мін'яр-Белоручевого, «трансформація – основа більшості засобів перекладу. Вона полягає у зміні формальних (лексичні та граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) одиниць вихідного тексту при збереженні інформації, що призначена для передання». Я. І. Рецкер визначає трансформації як «прийоми логічного мислення, за допомогою яких ми розкриваємо значення слова іноземної мови у контексті та знаходимо його відповідність у мові перекладу, що не збігається із словниковою». В. Н. Комісаров вважає, що «відношення між відрізком оригіналу та відповідним відрізком перекладу можна представити як перетворення (трансформацію) першого у другий за певними правилами». За С. Є. Максимовим, переклад полягає в тому, що перекладач має відтворити надану інформацію так повно, наскільки можливо. Але цього можна досягнути, лише застосувавши певні структурні або семантичні зміни. Ці зміни, які є наслідком лексичних та граматичних розбіжностей в мовах, називаються трансформаціями в перекладі О. Л. Семенов визначає трансформацію як «міжмовні перетворення з метою досягнення еквівалентності текстів оригіналу та перекладу (з метою збереження функціонального впливу повідомлення)» [11, с. 179].

2. 3. Перекладацькі трансформації, що використовуються для перекладу вузькогалузевої лексики

Перекладацькі трансформації — це міжмовні перетворення з метою досягнення перекладацької еквівалентності. Це навмисні відступи від структурного та семантичного паралелізму між текстом оригінал і текстом переклад на користь їх рівноцінності. Трансформація — основа більшості прийомів перекладу. Полягає в зміні формальних (лексичні або граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, призначеної для передачі [27, с. 211].

Л. К. Латишев називає три основні причини використання перекладацьких трансформацій:

1) розходження в лексиці мов оригіналу та перекладу (в одній з мов може бути відсутня категорія, властива іншій мові; всередині однієї й тієї ж категорії членування різняться; зіставні лінгвістичні категорії не цілком співпадають за обсягом семантики лексеми);

2) розходження нормативних категорій в мовах перекладу та оригіналу (з порушенням норми ми стикаємось у тому випадку, коли суть висловлювання зрозуміла, однак викликає уявлення про невірність мови (нормативні відхилення)).

Нормою у цьому контексті можна вважати певну абстракцію, узагальнення та кодифікацію правил, на базисі яких здійснюється узус, тобто це формалізований та унормований узус.

3) незбіг узусу, діючого в середовищі суспільства мов оригіналу та перекладу (узус – прийняте в певному суспільстві використання мовних засобів).

Треба відзначити, що деяких випадках норма та узус можуть протиставлятися [11, с. 305].

Одним з прийомів перекладу термінів є прийом транскодування. Транскодування – це побуквенна чи пофонемна передача вихідної лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу. Даний прийом являється рідким виключенням в практиці технічного перекладу (наприклад, *program* – програма, *монітор* – *monitore*, *конектор* – *connector*, *чат* – *chat*, *pixel* – піксель).

Розрізняють чотири види транскодування:

1) транскрибування (коли літерами мови перекладу передається звукова форма слова вихідної мови, наприклад, *peak* – пік, *resistor* – резистор, *фото* – *photo*, *format* – формат, *file* – файл, *text* – текст),

2) транслітерування (слово вихідної мови передається по літерах, наприклад, *marketing* – маркетинг, *ping-pong* – пінг-понг, *ort* – орт, *драйвер* – *driver*),

3) змішане транскодування (переважне застосування транскрибування із елементами транслітерування, наприклад, *overlock* – оверлок, *altimeter* – альтиметр)

4) адаптивне транскодування (коли форма слова в вихідній мові дещо адаптується до фонетичної та/або граматичної структури мови перекладу, наприклад, *middle* – мідель, *occlusion* – оклюзія, *platform* – платформа, *pallet* – палета, *studio* – студія) [16, с. 345].

При перекладі неологізмів транскодування деколи супроводжується описовим перекладом, що подається в дужках: *maceral* – мацерал (органічна складова вугілля), *nihard* – нігارد (білий чавун, легований хромом та нікелем), *расе* – пейс (позасистемна одиниця довжини). Саме так подаються в перекладних словниках ті транскодовані терміни, що лише недавно увійшли в

мову перекладу, наприклад: marker – маркер (маркувальний олівець або маркувальна ручка чи фломастер), pager – пейджер (абонентський радіоприймач системи персонального виклику з невеличким дисплеєм для текстових повідомлень) [20, с. 321].

Транскодовані терміни, що вже міцно закріпилися в мові перекладу, в словниках можуть подаватися без додаткового описового перекладу: server – сервер.

Перш ніж застосовувати цей спосіб перекладу, лінгвіст має переконатися, що в мові перекладу відсутній перекладний відповідник слова, що перекладається, інакше через транскодування в мові перекладу можуть виникнути дублетні (синонімічні) терміни, а це порушує чіткість та стрункість певної терміносистеми.

Терміни також підлягають іншому лексичному прийому перекладу – калькуванню – передача не звукового, а комбінаторного складу слова, коли складові частини слова (морфеми) чи фрази (лексеми) перекладаються відповідними елементами мови перекладу.

З погляду мовознавства калька — це слово або словосполучення, запозичене з однієї мови в іншу шляхом буквального, дослівного перекладу.

Калькування відрізняється від фоносемантичних відповідників. Калькування передбачає семантичний переклад (тобто відтворення семантики), проте не охоплює фонетичної подібності — збереження приблизного звучання запозиченого слова шляхом підбирання слова або морфеми з подібним звуковим малюнком, що вже існує в цільовій мові.

Значення кальок може бути неочевидним для більшості носіїв мови, особливо коли йдеться про певні вузькі спеціалізації.

Розрізняють 4 типи калькування:

1. Паронімічне калькування чи запозичення: у результаті неправильної відповідності між двома словами, що мають подібну форму чи етимологію, однак по-різному розвивалися у відповідних мовах і тому набули різного значення: пор. укр. булка — «хліб» і болг. булка — «наречена»; біл. лік — «число» або «кількість» і рос. лик — «обличчя людини» або зображення його на іконі.

2. Орфографічні кальки: зазвичай це спосіб перекладу імен людей, назв географічних об'єктів, народів тощо. У такому разі може копіюватися спосіб написання імені з мови-джерела в цільову мову, однак часто не враховується можливість відтворення отриманої одиниці носіями мови.

3. Типографічне калькування: цей вид калькування спостерігається в тому разі, коли правила передавання тексту на письмі проникають в іноземний текст. Наприклад, використання великих літер на початку повнозначних слів, властиве англійській мові, можна побачити в українській, напр.: Open Door Slowly — Відчиняти Двері Повільно. Також тут можна згадати використання курсиву для виокремлення якоїсь одиниці в тексті тощо.

4. Синтаксичне або структурне калькування: зазвичай це результат помилкового з'єднання частин речення за іншомовним зразком. Такі конструкції часто звучать неприродно.

Даний прийом застосовується при перекладі складних за структурою термінів. Наприклад: a standard key-combination – стандартна комбінація клавіш, формат рози вітрів – wind rose format.

Також переклад термінів можливий шляхом опису значення. Такий прийом застосовується при перекладі новітніх авторських термінів-неологізмів, які подаються зазвичай в лапках. Наприклад: Today we are all members of many global “non-place” communities – сьогодні ми всі є членами багатьох глобальних спільнот, що не прив'язані до якоїсь певної території [3, с. 124].

У випадку, коли словник не дає точного еквівалента тому чи іншому терміну, або ж коли застосування калькування, транслітерації чи описового перекладу недоречне, можливими також є інші прийоми перекладу. Деякі інші трансформаційні прийоми перекладу термінів вимагаються в тих випадках, коли значення того чи іншого терміну для української мови являється новим. Для прикладу можна взяти англійські тексти з різних вузькопрофесійних сфер людської діяльності.

Також можна перекладати терміни, скориставшись прийомом експлікації. Експлікація – метод, коли лексична одиниця мови оригіналу замінюється словом (словосполученням), яке передає його значення. Наприклад, термін *localized filter*, який в даному контексті – контексті з оптичної інтерферометрії – перекласти як «локалізований фільтр» чи «місцевий фільтр» неможливо через правила сполучуваності слів в українській мові. Цей термін довелося б перекласти як «фільтр, який працює в рамках кожної точки».

Незалежно від ступеня володіння перекладачем обома мовами, об'єму його фонових знань, він так чи інакше зустрінеться з неочікуваним в тексті оригіналу, що може бути лінгвістичними чи екстралінгвістичними реаліями. Враховуючи це, перекладачеві потрібно знати і вміти користуватися (окрім словників) різними енциклопедичними довідниками, а також поширеною у всьому світі мережею Інтернет.

Звичайно, не з усіма термінам лінгвісти мають складнощі. Деякі з них односемантичні і не мають іншої семантики ні в якій іншій площині користування. Гарним прикладом можуть слугувати такі терміни як *echinococcus*, *karyolysis*, *walkaway vertical seismic profiling* – вуглекислий газ, дієприкметник, кам'яне вугілля та ін. Такі терміни мають точні відповідники, які легко знайти в словниках, наприклад: *dynamic process* – динамічний процес, *A-plant* – атомна електростанція, *abatvoix* – акустичний екран, *lexicology* – лексикологія.

ВИСНОВКИ до РОЗДІЛУ 2

Перетворення, за допомогою яких здійснюється перехід від одиниць мови оригіналу до одиниць мови перекладу, називаються перекладацькими трансформаціями. Перекладацькі трансформації становлять собою особливий вид міжмовного перефразування, яке суттєво відрізняється від трансформацій у рамках однієї мови.

Деякі інші трансформаційні прийоми перекладу термінів вимагаються в тих випадках, коли значення того чи іншого терміну для української мови є новим.

Причиною до вживання перекладацьких трансформацій є розходження в лексиці мов оригіналу та перекладу, розходження нормативних категорій в мовах перекладу та оригіналу, незбіг прийнятих в певному суспільстві використання мовних засобів, діючих в середовищі мов оригіналу та перекладу.

Перекладацькі трансформації — це міжмовні перетворення задля досягнення перекладацької еквівалентності. Такі навмисні відступи від між текстом оригіналу і текстом перекладу йде на користь адекватності. Трансформація — основа більшості прийомів перекладу. Цей процес є зміною формальних (лексичні або граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) компонентів вихідного тексту при збереженні суті тексту, призначеної для перекладу.

Терміни української мови, як правило, утворюються такими основними способами: вторинною лексичною номінацією, словотвірним, синтаксичним, за допомогою запозичення, семантичною деривацією. У авіаційній термінології суфіксальний, префіксальний та префіксально-суфіксальний способи творення спеціальних термінів також набули поширення.

РОЗДІЛ 3. Укладання словника на основі праці Г. І. Афанасьєва «Російсько-англійська збірка авіаційно-технічних термінів»

3.1. Загальний аналіз використаних для дослідження вузькогалузевих термінів

Для дослідження було відібрано близько 1300 термінологічних лексем, що використовуються у сучасному авіабудуванні.

Сфери застосування лексики (термінологічні підсистеми):

1. Термінологія широкого вжитку.
2. Планер та його системи.
3. Двигун та його системи.
4. Бортове обладнання.

1. Терміни, суміжні з термінами фізики (найменування фізичних концептів, систем та дій).

У відбірці наявні такі самостійні частини мови, як: іменники, прикметники, числівники, дієслова (у тому числі дієприкметники та дієприслівники). Широкий прошарок лексем був взятий для точності аналізу та ширшого спектру даних для дослідження. Також наявні прийменники як один із видів морфологічного зв'язку терміносполук (основною частиною цю первинні (похідні) прийменники, як рекомендовані до вживання у терміносистемах задля досягнення стислості та гармонізації терміносистеми).

До кожного терміну було встановлено зв'язок позначуваного поняття з поняттями, які належать системі. Визначення поняття є основною підставою задля аналізу та добору термінів для стандартизування.

Основні вимоги до визначення поняття:

1. сумірність;

2. наявність тільки суттєвих ознак;
3. системність;
4. уникнення хибного кола;
5. уникнення тавтології;
6. уникнення заперечувальних ознак незаперечного поняття;
7. однозначність;
8. несуперечливість визначенням понять інших стандартів;
9. раціональна (оптимальна) стислість;
10. мовна правильність визначення;
11. унормованість визначення.

У визначенні наявні лише суттєві для цієї конкретної авіаційної сфери ознаки поняття, які дають змогу не лише чітко відрізнити певне поняття від суміжних, але й відобразити його спорідненість з іншими поняттями системи.

Терміни, відібрані для аналізу та перекладені українською мовою, наведені нижче.

За допомогою «Великого російсько-українського політехнічного словника» за редакцією О. С. Благовещенського [46], «Російсько-українського авіаційного словника» за редакцією Г. О. Кривога [49], «Російсько-українського словника авіаційних термінів» Н. М. Кириченка [48], електронних словників Multitran та різноманітних інтернет-джерел, терміни було перекладено українською мовою та упорядковано [47], [50].

Найбільшу кількість українських еквівалентів було знайдено у інтернет-словнику Multitran /multitran.com/ – 345 слів, це 34.14% від загальної кількості термінів, а також, у словнику за редакцією Н. Кириченка 259 слово, що становить 29.67%. Меншу кількість відповідників було знайдено у словнику за редакцією О. С. Благовещенського – 205 слів, це 23.48% від загальної кількості. Невелика кількість виявилась на перекладацьких форумах – 21 лексема, це 2.41 % від загальної кількості. Деяку кількість українських

відповідників було знайдено в словнику за редакцією Кривої, у яких було віднайдено 43 відповідників, що становить 4.93%.

У ході аналізу виявилось, що терміни української мови, як правило, утворюються такими основними способами: вторинною лексичною номінацією, словотвірним, синтаксичним, за допомогою запозичення, семантичною деривацією. У авіаційній термінології суфіксальний, префіксальний та префіксально-суфіксальний способи творення спеціальних термінів набули різного поширення.

НАПРЯЖЕНИЕ	stress	Напруга
На шине генератора	Generator bus voltage	Напруга шини генератора
На штыре	Voltage at pin	Напруга на виводі
Неуравновешенного мостика	out-of-balance voltage across bridge	Позабалансова напруга на мосту
Номинальное	Nominal stress	Номінальна напруга
Нормальное	Normal stress	Нормальна напруга
Остаточное	Residual voltage	Залишкова напруга
Отпускания (контактора, реле)	Dropout voltage	Випадаюча напруга
Переменное (перем. тока)	AC voltage; alternating voltage	Змінна напруга

Питания (напр. 200 В.)	Supply voltage (of 200 volts)	Напряга живлення (200 вольт)
Питания (напр. 115 В)	Power requirements (115 VAC)	Вимоги до енергії (115 В змінного струму)
Переходного процесса	Transient voltage	Перехідна напруга
Подпора	Anti-backlash voltage	Напряга проти люфту
Подпорное	Boost(ing) voltage	Підвищення (введення) напруги
Постоянное	DC voltage; direct voltage	Напряга постійного струму; пряма напряга
Привязки	Clamp(ing) voltage	Напряга затиску (введення)
При изгибе	Bending stress	При вигині напруги
При кручении	Torsional stress	При крученні
Пробивное (напряжение)	Breakdown /puncture/ voltage	Пробій /прокол/ напруги
Пробивное (на разряднике)	Breakdown voltage	Пробивна напруга

Прямоугольной формы	Rectangular wave voltage	Напряга прямокутної хвилі
Рабочее	Operating voltage	Робоча напряга
Разрушающее	Breaking voltage	Розривна напряга
Рассогласования	Error voltage	Помилка напряги
Растягивающее	Tensile stress	Напруження при розтягуванні
Растяжения	Tensile stress	Напруження при розтягуванні
Сжатия	Compression	Компресії
Синусоидальной формы	Sinusoidal wave	Синусоїдальної форми
Смещения	Bias	Зміщення
Срабатывания (контактора, реле)	Pickup	Спрацьовування
Среза	Shear	Зрізу
Срезающее	Shear	Зрізу
Стабилизированное	Regulated	Регульована напряга
Термическое	Thermal	Теплова
трогания	Pickup	Зворушення

Напряжение, вызывающее срабатывание электромагнитных устройств.	The voltage at which a magnetically operated device starts to operate.	Напруга, при якій пристрій з магнітним приводом починає працювати.
Ударное	Impact stress	Ударна напруга
Эталонное	Reference voltage	Опорна напруга
115вольт	115volts	115вольт
Подача Н. вольт	Supply of ... volts.	Подача ... вольт.
Не открывать крышку РК при нахождении цепи под напряжением.	Do not open the junction box cover, when energized.	Не відкривайте кришку розподільної коробки під напругою.
Распределение высокого Н. по (искровым) свечам.	Distribution of Н.Т. impulses to spark plugs.	Поширення імпульсів до свічок запалювання.
Регулирование	Voltage control.	Контроль напруги
Рост	Voltage rise	Підвищення напруги
Спад	Voltage drop	Падіння напруги

Увеличение	Voltage rise	Підвищення напруги
Отключать	De-energize /turnoff/ (circuit, system)	Знеструмлення (ланцюгу, системи)
Подавать для преобразования в крутящий момент.	Transmit voltage for conversion to torque	Напруга передачі для перетворення на крутний момент
Понижать	Supply voltage from ... to ...	Напруга живлення від ... до ...
Работать на переменном (постоянном) токе.	Be powered by	Робота на перемінному (постійному) токе.
Снимать	Deenergize	Знімати
Увеличивать	Increase voltage	Збільшити напругу
НАПЫЛЕНИЕ	spraying	Розпорошення
НАПЫЛИВАНИЕ металла	metal-spraying	Розпорошення металу
НАР (начало автоматической работы двигателя)	Governed run Onset	Керований біг Початок

НАРАБОТКА	Operating time	Час роботи
(В часах)	Operating hours	Час роботи
двигателя	Engine time	Час роботи двигуна
Двигателя (в моточасах)	Engine hours	Години роботи двигуна
Время работы двигателя на стоянке и при рулении.	A period of the engine-running time while the aircraft is at rest and/or taxiing.	Період роботи двигуна, коли ПС знаходиться в стані спокою та/або руління.
На отказ, средняя	Mean time between failures	Середній час між відмовами
Несущей системы	Total time on rotor system	Загальний час роботи роторної системи
НАРАСТАНИЕ	Accretion	Зростання
Прирост	Increment	Збільшення
Увеличение	Rise	Зростання
Давления	Pressure	Тиску
Интенсивности порыва	Gust gradient	Інтенсивності пориву

Льда	Ice accretion /formation/	Зростання льоду /утворення/
Оборотов	Speed rise	Оборотів
Оборотов двигателя	Engine acceleration	Оборотів двигуна
Оборотов ротора	Rotor acceleration	Оборотів ротора
Скорости	Acceleration	Швидкості
Температуры	Temperature rise	Температури
НАРАЩИВАНИЕ	Extension	Розповсюдження
НАРЕЗКА	Thread	Різьба
Винтовая	Screw thread	Гвинтова різьба
Внутренней резьбы	Internal thread cutting	Нарізка внутрішньої різьби
Гаечная	Inside thread	Всередині нитки
Левая	Left-hand	Ліва
Наружной резьбы	External thread cutting	Нарізка зовнішньої різьби
Правая	Right-hand	Права
Повреждать	Damage thread	Пошкоджувати
Срывать	Strip thread	Зривати
НАРУШАТЬ	Break a set	Порушувати

НАРУШЕНИЕ контакта в штепсельном разъеме	Open circuit through plug connector contacts	Розімніть ланцюг через контакти роз'єму штекера
Контровки	Defective locking	Контровки
Набора данных	Data insertion	Набору даних
Нормального электропитания	Potential degradation	Нормального електроживлення
Нормальной работы	Malfunction	Нормальної роботи
«НОРМАЛЬНОЙ РАБОТЫ ДВИГАТЕЛЯ (ИЛИ ВСУ)»	ENG/APU STATUS	«НОРМАЛЬНОЇ РОБОТИ ДВИГУНА (АБО ВСУ)»
Загорается при повышенной вибрации двигателя, падении давления масла, забросе температуры масла или выходных газов.	Illuminated when engine vibration level is excessive, oil pressure is low, oil temp, is high, or TGT is over- temperature.	Світиться, коли рівень вібрації двигуна надмірний, тиск масла низький, температура масла висока.

НАРУШЕНИЕ

НОРМ. РАБ. ЭЛ. СИСТ.	ELECTRICAL SYSTEM (ABNORMAL)	НОРМ. РАБ. ЕЛ. СИСТ.
Загорается при нарушении работы электрической системы	Illuminated when electrical system has an abnormal condition.	Загорається при порушенні роботи електричної системи
Поперечной балансировки (самолета)	Lateral imbalance	Поперечної балансировки (самолета)
Продольной балансировки (самолета)	Mistrim	Продольної балансировки (самолета)
Условий эксплуатации	Inobservance neglecting established operating conditions	Умов експлуатації
Целостности проводки	Broken wiring	Цілісності проводки
Гаечного ключа	Wrench head	Гайкового ключа
Для обдува (деталей) сжатым воздухом	Air-jet nozzle	Для обдування (деталей) стисненим повітрям

Индивидуальной вентиляции, регулируемый	Adjustable air outlet	Індивідуальної вентиляції, регульований
Индивидуальной вентиляции, шаровой	ball-type air outlet	Індивідуальної вентиляції, кульової
Полного давления	Pitot tube	Повного тиску
Реактивный	Exhaust nozzle	Реактивний
Сливной	Drain outlet	Зливний
Сопловой	Jet nozzle	Сопловий
Стабилизирующий, конический	Perforated flare	Стабілізуючий, конічний
Торцевого ключа	Socket	Торцевого ключа
НАСАЖИВАТЬ	Fit on	Припасовувати
НАСЕЧКА	Ribbed tire	Рибриста шина
НАСОС	Pump	НАСОС
Аварийный	Emergency pump	Аварійний насос
Аварийный ручной	Emergency hand pump	Аварійний ручний насос
Вакуумный	Vacuum pump	Вакуумний насос
Насос для создания разрежения в линии или системе.	A pump which maintains a	Насос, який підтримує вакуум

	vacuum in a line or system.	у трубопроводі або системі.
Включенный	Operating pump	Працюючий насос
Впрыска топлива	Fuel injection pump	Паливний насос
Высокого давления	High pressure fuel	Паливо високого тиску
Гидравлический	Hydraulic pump	Гідравлічний насос
Главный топливный	Main fuel pump	Головний паливний насос
Двухступенчатый	Two-stage pump	Двоступінчастий насос
Диафрагменный	Two-section pump	Двосекційний насос
Для впрыска топлива	Fuel injection pump	Паливний насос
Дозирующий	Metering pump	Дозуючий насос
Дополнительный	Auxiliary	Дополнительный
Заливочный	Fuel priming	Заливний
Коловратный	Rotary	Обертальный
Лопаточный	Vane	Лопатковый

Масляный	Oil	Масляный
Многокамерный	Multi-section	Багатокамерний
Многоступенчатый	Multi-section	Багатоступінчастий
Нагнетательный	Pressure	Нагнітальний
Непосредственного впрыска	Direct-injection pump	Безпосереднього вприскування
Низкого давления	Low pressure	Низького тиску
Объемный	Displacement	Об'ємний
Одноступенчатый	Single-stage	Одноступінчастий
Основной масляный	Main oil pump	Основний масляний
Основной топливный	Main fuel pump	Основний паливний
Откачивающий	Return	Зворотний
Отсасывающий	Suction	Всмоктуючий
Охлаждающий жидкости	Coolant pump	Насос охолоджуючої рідини
Перекачивающий	Transfer	Трансферний насос
Перекачки	Transfer	Трансферний насос

Переменной производительности	Variable- delivery pump	Насос із змінною подачею
Плунжерный	Plunger	Плунжерний
Подкачивающий	Boost(er) pump	Підсилювальний насос
Подкачивающий топливный	Fuelback-up	Підкачуючий паливний насос
Подкачки	Boost(er) pump	Підсилювальний насос
Подпитки	Replenishment	Поповнення
Поршневой	Piston pump	Поршневий
Приемистости	Accelerating	Accelerating
Насос в карбюраторе поршневого двигателя для кратковременного обогащения топливной смеси при даче газа пусковой топливный.	A pump on the carburetor which enriches the mixture momentarily while the engine is accelerating.	Насос в карбюраторі поршневого двигуна для короткочасного збагачення паливної суміші при дачі газу пусковий паливний.
Пусковой топливный	Fuel starting	Пусковий паливний

Регулятор	Control unit	Регулятор
Ручной топливный	Hand fuel pump	Ручний паливний
Топливоподкачивающий	Fuel back-up	Із запасом палива
Ускоритель	Accelerating	Прискорювач
Утопленного типа, подкачивающий	Immersion	Утопленого типу, що підкачує
Флюгирования винта	Propeller feathering	Флюгування гвинта
Форсажной камеры, топливный	Afterburner fuel	Форсажної камери, паливний
Центробежный	Centrifugal	Відцентровий
Шестеренчатый	Gear	Шестеренчатий
Объемный насос, в котором перемещение жидкости совершается впадинами помещенных в корпусе шестерен.	A pump, which utilizes the rotary action of a set of gears to force fluid thru a system or to build up fluid pressure.	Об'ємний насос, в якому переміщення рідини здійснюється западинами поміщених в корпусі шестерень.
Эжекторный	Jet pump	Ежекторний
Вход	Pump inlet	Вхід насоса

Выход	Pump outlet	Відвід насоса
Перегрузка	Overload	Перевантаження
Производительность	Delivery	Виробничість
НАСТАВЛЕНИЕ	Manual	Керівництво
НАСТИЛ	flooring	Підлогове покриття
Веревочный	Rope mat	Мотузковий килимок
НАСТРАИВАТЬ	Tune	Налаштовувати
Регулировать	Adjust	Налаштовувати
НАСТРОЙКА	Adjustment	Налаштування
Автоматическая	Automatic	Автоматична
Бесшумная	Squelch control	Контроль шуму
В резонанс	Resonance tuning	Резонансне налаштування
Грубая	Coarse tuning	Грубе налаштування
На максимум	Tuning for maximum	Налаштування на максимум
На станцию	In radio station	На станцію
На частоту	To frequency	На частоту

Регулятора оборотов	Speed governor adjustment	Налаштування регулятора швидкості
Таблица	Chart	Таблиця
НАТЯГ	Interference	Втручання
Посадка деталей, при которой диаметр вала больше диаметра отверстия.	Principal type of fit in which the shaft is larger than the hole.	Основний тип кріплення, при якому вал більше отвору.
НАТЯГИВАТЬ трос	Pull up the cable	Натягти кабель
НАТЯЖЕНИЕ	Tension	НАТЯГ
Пружины	Spring tension	Напряга пружини
НАУКА и техника, авиационная	aeronautics	НАУКА і техніка, авіаційна
НАУШНИКИ	headphones	навушники
НАХОДИТЬ	find; determine	знайти
По оглавлению	Turn /refer/ to Table of Contents and find	За змістом

НАХОДИТЬСЯ	Be housed /accommodated /	ЗНАХОДИТИСЯ
Входить в блок, систему	Be incorporated in	Входити в блок, систему
Располагаться	Be located	Розташовуватися
В зацеплении	Be engaged	У зачепленні
В пределах	Lie /be/ within the limits of ... to	В пределах
В эксплуатации	Be in use /service/	В експлуатації
Не находится в эксплуатации более чем	Be out of use for more than	Чи не перебувати в експлуатації більше ніж
Время действительного Н. в воздухе	Actual airborne time	Фактичний повітряний час
Время Н. (ЛА) на плаву	Floation time	Час плавання
НАЧАЛО Автоматической работы	Governed run	Керований біг
Начало бафтинга	Onset of buffeting	Початок бафтингу
Начало взлета	Start of the take off	Початок зльоту

ВПП со стороны захода на посадку	Approach end of runway	Підхід до кінця злітно-посадкової смуги
Выравнивания	Commencemen t of flareout	Початок спалаху
Координат	Origin (of coordinates)	Походження (координат)
Отсчета	Zero reference datum	Zero reference datum
НЕПРОБИВАЕМОС ТЬ	damage containin g ability	непробивність
НЕПРОИЗВОЛЬ НЫЙ	inadvert nt	мимовільний
НЕПРОНИЦАЕ МОСТЬ	air- tightness	непроникність
НЕПРОХОЖДЕ НИЕ	non- passage	непроходження
НЕПРЯМОЛИН ЕЙНОСТЬ	eviation from straightn ess	непрямолінійність

Допуск на Н.	straightness tolerance	допуск на непрямолінійність
НЕРАБОТАЮЩИЙ	inoperative	непрацюючий
НЕРАВНОМЕРНОСТЬ	(engineinlet)air distortion	нерівномірність
поля(на входе в двигатель) окружная	circumferential air distortion	поля (на вході в двигун) окружная
поля(на входе в двигатель),радиальная	radial air distortion	поля (на входе в двигател), радіальна
НЕРАВНОМЕРНЫЙ	uneven	нерівномірність
НЕРАЗЪЕМНЫЙ	solid	нероз'ємний
НЕРАСЧЕТНЫЙ	off-design	нерозрахований
НЕРВЮРА	rib	нервюра
Бортовая (ближе к фюзеляжу)	inboard rib	бортова

кессонная	ox bulkhead rib	кессонна
Концевая	end rib	кінцева
корневая	root rib	коренева
коробчатая	box rib	коробчата
промежуточная	false rib	проміжкова
силовая	supportin g rib	силова
усиленная	reinforce d rib	посилена
Стенка Н.	rib web	стінка
НЕРЕЗКОСТЬ	lackofsh arpness	нерізкість
НЕРЕМОНТОП РИГОДНЫЙ	irrepara ble	неремонтопридатний
НЕРОВНОСТЬ	surface irregulari ties	нерівність
НЕСБАЛАНСИ РОВАННОСТЬ	unbalanc e;	незбалансованість
НЕСЖИМАЕМ ОСТЬ	incompre ssibility	нестисливість
НЕСИММЕТРИ ЧНОСТЬ	unsymm etry	несиметричність

(выпуска) закрылков	flap asymmet ry	(випуску) закрилків
Отклонения стрелки прибора	differenc e between the pointer deflectio ns	відхилення стрілки приладу
НЕСИНХРОНН ОСТЬ	asymmet ry;	несинхронність
Управления закрылками	flap asymmet ric operation	управління закрилками
Управления предкрылками	slat asymmet ric operation	управління предкрилками
НЕСОБЛЮДЕН ИЕ	neglect	недотримання
НЕСОВПАДЕН ИЕ	pointer failure to set	розбіжність
НЕСОКОНУСН ОСТЬ	out-of- track	несоконусність

Проверять	check	перевіряти лопаті несучого гвинта
лопасти	rotor	
несущего винта	blades	
	tracking	
НЕСПОСОБНО СТЬ	incapabil ity	нездатність
НЕСТАБИЛЬН ОСТЬ	instabilit y	нестабільність
НЕСУЩИЙ	load- carrying	опорний
НЕСЪЕМНЫЙ	integral	нез'ємний
НЕТ	no	немає
Включения режима САУ	loc/gs not available	включення режиму сау
Резерва	no dual	резерву
резерва автоматич. посадки	dual a/l (autoland) not avail	резерву автоматичним. посадки
Уверенности в правильности показаний (исправности) прибора	instrume nt display shall be disregard ed	упевненості в правильності показан ь (справності) приладу

НЕТРЕБОВАТЕ ЛЬНОСТЬ	ability to use unimpro ved air fields	НЕВИМОГЛИВІСТЬ
НЕУДОБСТВО	discomfo rt	незручність
НЕУПРАВЛЯЕ МОСТЬ	uncontro llability	некерованість
НЕУРАВНОВЕ ШЕННОСТЬ	unbalanc e	неврівноваженість
НЕУСТОЙЧИВ ОСТЬ	instabilit у	нестійкість
аэродинамическ ая	erodyna mic instabilit у	аеродинамічна
боковая	lateral instabilit у	бічна
горения	combusti on instabilit у	горіння
короткопериоди ческая	short- period	короткоперіодична

	instabilit у	
показаний	irectional instabilit у	показань
Поперечная	rolling/la teral/ instabilit у	поперечна
продольная	longitudi nal instabilit у	ПОЗДОВЖНЯ
статическая	static instabilit у	статична
НЕУСТОЙЧИВ ЫЙ	unstable	нестійкий
НЕЦИЛИНДРИ ЧНОСТЬ	ovality	неціліндрічність
НИВЕЛИР	level	нівелір
оптический	optic level	оптичний
Сетка	level graticule	сітка

НИВЕЛИРОВА ТЬ	rig	нівелювати
НИВЕЛИРОВК А	rigging	нівелювання
Крыла по углу поперечного	wing dihedral rigging check	крила по кутку поперечного
МОТОГОНДОЛЫ	engine nacelle rigging check	МОТОГОНДОЛИ
окончательная	final leveling	остаточна
поперечная	lateral leveling	поперечна
предварительна я	initial leveling	попередня
Стабилизатора (управляемого) по установочному углу	horizonta l stabilizer (incidence) setting rigging check	стабілізатора (керованого) по установчого куту

фюзеляжа	fuselage rigging check	фюзеляжу
НИВЕЛИРОВО ЧНАЯ ТОЧКА	leveling mark	нівелювальних
НИЗКООМНЫ Й	low- resistanc e	низькоомний
НИЗКОПЛАН	lowing monopla ne	низкоплан
НИППЕЛЬ	nipple	ніпель
поворотный	cap nipple	поворотний
прямой	straight nipple	прямий
угловой	elbow nipple	кутовый
НИТКА	thread	нитка
льняная	flax thread	ляна
Неполной резьбы	imperfec t thread	неповного різьблення
НИТРОЛАК	nitrate dope	нітролака

НИТРОЭМАЛЬ	nitro enamel	нітроемаль
НИТЬ накала	lamp filament	нитка напруження
Обрывная нить	safety thread	обривна нитка
разрывная	safety thread	розривна
НИША (колеса шасси)	landing gear	ніша (колеса шасі)
Переднего колеса шасси	nosewheel well	переднього колеса шасі
НОГА шасси	landing gear	нога шасі
НОЖ	balancing edge block	ніж
балансировочный	trim strip	балансування
металлизации	bonding knife	металізації
многопредметный	multi- tool knife	багатопредметний

тепловой	thermal	теплової протиообмерзальний
протиообледен ительный	deicer strip	
электрический	electric stripper	електричний
НОЖКА	plunger	ніжка
контактная	terminal lug	контактна
лопатки	blade foot	лопатки
резиновая	rubber pad	гумова
НОЖНИЦЫ	shears	ножиці
закрылков	laps	закрилків
НОЖНОЙ	pedal control	ножний
НОМЕР	number	номер
бортовой	registrati on number	бортовий
двухзначный	two-digit number	двозначний
детали	part number	деталі

Начальной страницы	starting page number	початковою сторінки
нечетный	odd number	непарний
позиции	item number	позиції
серийный	serial number	серійний
эксплуатационн ый	identifica tion number	експлуатаційний
НОМЕРОНАБИ РАТЕЛЬ	telephon e dial	номеронабирач
НОМИНАЛ	rating	номінал
НОМОГРАММ А	chart	номограма
НОНИУС	vernier	ноніус
НОРМА	standard	норма
НОРМАЛИЗАЦ ИЯ	normaliz ing	нормалізація
НОРМАЛИЗОВ АННЫЙ	standard	нормалізований
НОРМАЛЬ	standard part	нормаль

крепежная	standard attaching part	кріпильна
НОРМЫ	limits	норми
Летной годности авиационных двигателей	airworthi ness standards for aircraft engines	льотної придатності авіаційного д вигунів
Летной годности гражданских вертолетов	air worthine ss standards for transport category rotorcraft	льотної придатності цивільних верт ольотів
Летной годности гражданских самолетов	air worthine ss standards for transport category airplanes	льотної придатності цивільних літаків

прочности	strength standards	міцності
Расхода топлива	fuel consump tion requirem ents	затрати палива
НОС	nose	ніс
Задирать Н	nose up	задирати н
задирание Н.	nosing up	Задирання н.
Опускание Н	nosing down	опускання н
Сваливаться на нос	drop the nose	звалюватися на ніс
НОСИЛКИ	stretcher s	носилки
НОСИТЕЛЬ записи	recordin g medium	носій запису
НОСОК	nose	носова частина
воздухозаборни ка	air intake lip	повітрозабірника

закрылка	flap leading edge	закрилка
нервюры стабилизатора	nose rib horizonta l stabilizer leading edge	нервюри стабілізатора
элерона	aileron leading edge	елерона
НП (направление полета)	fwd(forw ard,flight wise direction)	нп (напрямок польоту)
НПП (навигационно пилотажный прибор)	si(horizo ntal situation indicator)	нпп (навігаційно пілотажний прилад)
НР (насос- регулятор)	f.c.u.(fue l flow control unit) f.f.r.(fuel	нр (насос-регулятор)

	flow regulator)	
НУЛЬ	zero	нуль
абсолютный	absolute zero	абсолютний
индикатор	null indicator	індикатор
Предшествующий нуль	leading zero	попередній нуль
произвольный	arbitrary null	довільний
электрический	electrical zero	електричний
НУМЕРАТОР	annuncia tor	номератор
НУМЕРАЦИЯ	numberi ng	нумерація
страниц	page numberi ng	сторінок
цилиндров	cylinder numberi ng	циліндрів
НУТАЦИЯ	nutation	нутація

НУТРОМЕР	inside caliper	нутромір
ОБВОД	outline	обводити
фюзеляжа	fuselage line	фюзеляжу
фюзеляжа, верхній	dorsal line of the fuselage	Фюзеляжу, верхній
ОБВ'ЯЗКА	binding	обв'язка
ОБГОН	overtaking	обгін
ОБДУВ	air flow about	обдування
генератора	generator air (blast) cooling	генератора
Лобового скла	windshield defogging	лобового скла
радіоетажерки	radio rack blowing	радіоетажерки
ОБДУВАТИ	blow	обдувати

ОБДУВКА	blowing	обдування
песком	sand blasting	піском
Фруктовой косточкой- крошкой	crushed fruit kernel blasting	фруктовою кісточкою-крихтою
ОБЕЗВОЖИВА НИЕ	dehydrati on	зневоднення
ОБЕЗЖИРИВА НИЕ	degreasi ng	знежирення
ОБЕЗЛИЧЕНН ЫЙ	indiscrim inate	знеособлений
ОБЕРТКА	overlap	обгортка
ОБЕСПЕЧЕНИ Е	support	забезпечення
ОБЕСПЕЧИВА ТЬ	provide	забезпечувати
Давление в кабине, соответствующе е высоте	provide a cabin pressure altitude	тиск в кабіні, що відповідає висоті
Доступ к	give/ afford	доступ до

обзор	give view	огляд
ОБЕСТОЧИВА НИЕ	deenergi zation	знеструмлення
самолета	aircraft electrical system de- energizat ion	літака
системы	system electrical deenergi zation	системи
ОБЕСТОЧИВА ТЬ	de- energize	знеструмлювати
ОБЕСЦВЕЧИВ АНИЕ	discolora tion	знебарвлення
ОБЕЧАЙКА	shroud	обичайка
бака	tankshell	бака
воздухозаборни ка	air intake lip	повітрязабірника
Входного направляющего аппарата	inlet guide vane ring casing	вхідного направляючого апарату

маслобака	oil tank shell	маслобака
радиатора	cooler jacket	радіатора
Реактивного сопла	exhaust nozzle casing	реактивного сопла
стекла	framing	скла
ОБЖАТИЕ	compress ion	обтиснення
амортизатора	shock strut	амортизатора
амортизатора до упора	shock strut complete bottomin g	амортизатора до упору
концевого выключателя	limit switch actuation	до кінцевого вимикача
шины	tire deflectio n	шини
ШАССИ	ground shift	шассі

ОБЖИГАЛКА	electric (insulation) stripper	обжигалка
ОБЖИМАТЬ	crimp	обжимати
ОБЖИМКА	snap	обжимка
Для заклепки с сердечником	tucker pop lazy tongs	для заклепки з сердечником
Для установки поршневых колец	piston ring clamp	для встановлення поршневих кілець
ОБЗОР	view	огляд
боковой	sideways view	бічний
вниз	downward view	вниз
Задней полусферы	backward view	задньої півсфери
Земной поверхности	ground mapping	земної поверхності
Небесной сферы	looking at sky	небесної сфери
приборов	visibility of the	приладів

	instru- ments	
радиолокацион- ный	radar scanning	радіолокаційний
ОБИВКА	lining	оббивка
мягкая	padding	М'яка
стеганая	heat insulation- sound proofing	стьогана
ОБКАТКА	running- in	обкатка
ОБЛАКА	clouds	хмари
восходящие	ascendin- g clouds	східні
грозовые	thunderst- orm clouds	грозові
кучевые	cumulus clouds	купчасті
перистые	cirrus clouds	перисті
разорванные	fractus clouds	розірвані

слоистые

stratus

шаруваті

clouds

Среднего яруса

middle

середнього ярусу

clouds

3. 2. Аналіз перекладеного корпусу термінологічних лексем згідно використаних перекладацьких трансформацій

Перекладацькі трансформації (перетворення) слугували основою для більшості перекладацьких прийомів. У нашій роботі превалує комплексний підхід з врахуванням практичності і дохідливості для сприйняття й оперування.

Переклад відбувався згідно концепції «поняття – український термін», а не «іншомовний термін – український термін».

Переклад здійснювався на основі наступних міжмовних трансформацій як лексичих, лексико-семантичних та лексико-граматичних.

Також була проведена робота зі стандартизації термінів, унормування лексем та досягнення адекватності перекладу (згідно наданого до терміна контексту).

Перекладацькі трансформації були використанні через розходження в лексиці мов оригіналу (відсутність категорій, властивих іншій мові, зіставні лінгвістичні категорії, що не цілком співпадають за обсягом семантики терміну).

Також розповсюдженим випадком було розходження нормативних категорій в мовах перекладу та оригіналу (так, це стосуються таких випадків, як не співпадіння суфіксальних норм українською та російською мови).

Було використано чотири види транскодування:

- 1) транскрибування
- 2) транслітерування
- 3) змішане транскодування

4) адаптивне транскодування. При таких трансформаціях було мінімізована необхідність для перекладача користуватися описовим перекладом.

Для аналізу не були використані власні назви, тому методи калькування, що використовуються для такого перекладу, не були проаналізовані.

Типографічне калькування (правила передавання тексту на письмі наявні в іноземному тексті) відсутнє як неприпустимо згідно стандартів ДСТУ 3966:2009 та правил української мови.

Синтаксичне або структурне калькування не використовувалося з цієї ж причини.

При перекладі серйозною проблемою були неперекладні конструкції, що мали перекладатися методом експлікації, але у цих випадках необхідно чітко звертатися із вищезначеним стандартом задля запобігання нестислих та нелаконічних лексем.

3. 3. Аналіз перекладеного корпусу термінологічних лексем згідно нормативів та стандартів до термінології української мови.

Одними зі принципів утворення нових вузькогалузевих лексем є системність та точність. Регулярне утворення термінологічних лексем, пов'язана із активною розбудовою технічної сфери суспільства призвела до потреби стандартизувати створювані лексеми.

Стандарти термінології стосуються фундаментальної вимоги до ефективної передачі знання та перекладу технічних текстів – можливості однозначного представлення концепцій між відправником і одержувачем інформації. Більшість комунікацій між інформаційними спирається на структуровані словники, термінології, набори кодів і системи класифікації для представлення концепцій технологічної сфери. Стандартна термінологія забезпечує основу для оперативної сумісності шляхом підвищення ефективності обміну інформацією.

Задля цього і були створенні національні стандарти зокрема ДСТУ 1.0, ДСТУ 1.2, ДСТУ 1.5 і ДСТУ 1.7 [9].

Такі стандарти унормовують розроблення національних стандартів на вузькогалузевих лексем та формулювання концептів у різних прошарках технологій і основні норми впровадження міжнародних, національних стандартів на вузькогалузеві лексеми та визначення концептів Україні [28, с. 30].

Українські стандарти необхідні для застосовування в роботі технічних підприємств, установ, організацій, міністерств (відомств), а також для вдалого, влучного та адекватного перекладу технічних текстів у рамках додержання співпадіння змісту оригіналу до перекладу [6, с. 35].

Термінологічні стандарти упроваджують згідно з національними основоположними стандартами ДСТУ 1.5, ДСТУ 1.7, ураховуючи відповідні методичні документи та директиви міжнародних і регіональних організацій зі стандартизації. Розробка національних стандартів України відбувається згідно стандартів та словників ISO та ІЕС.

У процесі стандартизації термінів, їх необхідно проаналізувати, щоб унормувати саме такі лексеми, що чітко відповідатимуть основним нормам термінів, і відібрати неточні чи помилкові слова, а також суперечливі й застарілі, які не відповідають сучасному рівневі розвитку технологій [29, с. 31].

Терміни, згадані в нашій роботі, відповідають національним стандартам України, зокрема ДСТУ 3966:2009, та міжнародним стандартам, зокрема є ISO 704:2000, 5.28 ISO 10241 [38], [43].

1. системність;
2. відповідність лексичного значення лексеми позначеному ним поняттю;
3. однозначна відповідність терміна поняттю;
4. раціональна стислість;
5. стилістична нейтральність;
6. словотворча здатність;
7. відповідність мовним нормам;
8. рідній мові надається перевага;
9. гармонізованість;

Було вилучено:

1. Терміни, що потрапили у терміносистему випадково (помилково).
2. Терміни без взаємозв'язку, тобто ті, що, порушують вимоги повноти та цілісності до терміносистеми.
3. Синонімічні лексеми.
4. Нестислі, нелаконічні лексеми.

5. Техніцизми.
6. Малоінформативні лексеми.
7. Термінологічні словосполуки (активні дієприкметникові форми) із суфіксами -уюч-, -ююч-, -аюч-, яюч- (як ті, що не відповідають правилам української мови).
8. Прикметники з невласивим для української мови суфіксом -очн-.

Було розділено та виокремлено:

1. Спільнокореневі слова, які мають різне значення.
2. Терміни, які позначають процесові поняття.
3. Омонімічні терміни.

Наведені вище терміни були проаналізовані та розподілені згідно існуючих термінологічних норм та стандартів.

ВИСНОВКИ до РОЗДІЛУ 3

Переклад був зроблений на основі вибірки з 1300 термінологічних лексем. Відбір відбувався на підставі визначення поняття задля аналізу та добору термінів для стандартизування.

Було обрано п'ять сфер застосування лексики (термінологічних підсистем), у відбірці наявні різні частини мови.

У процесі стандартизації термінів, їх було проаналізовано. Унормовано саме такі лексеми, що чітко відповідають основним нормам вузькогалузевих лексем, і відібрати неточні чи помилкові слова, а також суперечливі й застарілі.

Складений з 1300 термінологічних лексем словник був повністю стандартизований та унормований згідно національним стандартам України, зокрема ДСТУ 3966:2009, та міжнародним стандартам, зокрема ISO 704:2000, 5. 28 ISO 10241.

Переклад здійснювався на основі наступних міжмовних трансформацій як лексичних, лексико-семантичних та лексико-граматичних. Метою роботи була не тільки стандартизація термінів, унормування лексем, але й є досягнення адекватності перекладу (згідно наданого до терміна контексту).

Було вилучені такі методи перекладацьких трансформацій, які не відповідають нормам української мови та стандартам формування термінологічних лексем. До уваги бралися морфологічні, граматичні, семантичні властивості кожного терміна. Також до уваги брався контекст (що доповнює кожен одиниць змісту задля надання значення семантичних компонентів). Порівняльний аналіз надав інформацію, що найбільшу кількість слів було перекладено за допомогою інтернет-словника Multitran, а також у словнику за редакцією Н. Кириченка. Значна кількість виявилась у словнику за редакцією О. С. Благовещенського.

ВИСНОВКИ

Із розвитком науки та технологій потреба суспільства у обміні спеціальною науково-технічною інформацією призвела до появи термінів як лексем на позначення нових приладів та концептів. У вузько-галузевій лексиці передусім втілилася одна із основних цілей мови: збереження та передача інформації задля подальшого обміну. Доречний, адекватний унормований переклад таких одиниць мови став нагальною потребою суспільства, і лінгвісти приділяють багато уваги проблемам перекладу термінологічних лексем.

Термін – слово або словосполучення, що є назвою деякого поняття галузі науки, техніки, мистецтва тощо. Терміни кожної галузі науки, у тому числі й авіабудування, утворюють власні терміносистеми, які визначаються синхронічними та діахронічними зв'язками. Будь-який термін входить до певної терміносистеми, у якій має термінологічне значення, а за межами своєї терміносистеми він може мати зовсім іншу семантику. Галузеві терміносистеми взаємодіють одна з одною, мають спільний термінологічний фонд.

Будь-яка терміносистема (у контексті цієї роботи це терміносистеми авіабудування) потребує чіткої стандартизації у відповідності до мовленнєвих норм, міжнародних та національних стандартів, точності, однозначності, лаконічності.

У процесі перекладу термінологічних одиниць лінгвісти найчастіше обирають спосіб перекладу, виходячи зі змісту контексту, у якому вжито даний термін, а іноді комбінують деякі прийоми, аби адекватно та точно передати їхню семантику у мові перекладу, зберігаючи при цьому, наскільки це є можливим, звукову форму та морфемну структуру вихідної лексеми.

У рамках проведеного нами дослідження нами було:

1. Сформовано теоретичне підґрунтя аналізу вузькогалузевих лексем в авіабудуванні;

2. Досліджено способи формування терміну згідно діахронічного розвитку мови;
3. Досліджено способи перекладу терміносистем;
4. Проаналізовано нормативні документи, за якими формуються та використовуються термінологічні одиниці (зокрема національні стандартам України, (ДСТУ 3966:2009), та міжнародним стандартам, (ISO 704:2000, 5.28 ISO 10241);
5. Досліджено загальну тенденцію перекладу термінологічних лексем в українському мовознавці;
6. Сформовано вибірку термінів для аналізу і подальшого перекладу (у відбірці наявні такі самостійні частини мови, як: іменники, прикметники, числівники, дієслова (у тому числі дієприкметники та дієприслівники); широкий прошарок лексем був взятий для точності аналізу та ширшого спектру даних для дослідження, також наявні прийменники як один із видів морфологічного зв'язку слововсполучень терміносистем); відібрано корпус англійських термінологічних одиниць в галузі авіабудування та знайдено у словниках та інших джерелах доречний переклад (матеріалом для дослідження слугував корпус вибірки, що складається з приблизно 1300 термінологічних лексем, узятих на матеріалі словника Г. І. Афанасьєва «Російсько-англійська збірка авіаційно-технічних термінів»);
7. Були запропоновані способи перекладу для термінологічних лексем, що не мають в відібраних джерелах доречного перекладу або перекладу, що збігається з нормативними документами на використання термінів (за допомогою «Великого російсько-українського політехнічного словника» за редакцією О. С. Благовещенського, «Російсько-українського авіаційного словника» за редакцією Г. О. Кривова, «Російсько-українського словника авіаційних термінів» Н. М. Кириченка, електронних словників Multitran та різноманітних інтернет-

джерел, терміни було перекладено українською мовою та упорядковано);

8. Було проаналізовано готовий перекладений корпус термінологічних лексем згідно з використаними способами перекладу;

9. Було укладено російсько-українсько-англійського словник (на матеріалі словника Г.І. Афанасьєва «Російсько-англійська збірка авіаційно-технічних термінів»).

Отже, дослідження способів формування та перекладу є необхідним та обов'язковим задля забезпечення галузей науки і техніки якісною термінологією та доречним, адекватним, еквівалентним перекладом, що є основою суспільної комунікації та наукового-технологічного прогресу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Азарова Л. Є. Проблеми української науково-технічної термінології [Текст] / Л. Є. Азарова, Д. О. Жмурко // Тези доповідей III міжнародної наукової конференції „Проблеми науково-технічної термінології”. – Львів, 1994. - С. 18–20.
2. Азарова Л. Є. Термінологія та її сучасний стан розвитку [Текст] / Л. Є. Азарова // Типологія мовних значень у діахронічному і зіставному аспектах : зб. наук. пр. Донецького держ. ун-ту. - 1999. – Вип. 2. - С. 163–168.
3. Андрієнко Т. П. Теорія і практика перекладу. [Навчальний посібник] – К. : КиМУ, 2019. – 320 с
4. Боярова Л. Г. Термінологічна лексика в загальномовному тлумачному словнику. Лексикографічний бюлетень. Київ, 2008. Вип. 17. С. 13 – 24.
5. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка ISSN 2415-3699 1(11)/2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/visnyk/pedagogyk_11_2020.pdf
6. Гальченко О. М Логіко-семантичне експертування термінологічних стандартів // Науково-технічне слово. — 1994. — № 1(3). — С. 33— 52
7. Д’яков А. С. Основи термінотворення / А. С. Д’яков, Т. Р. Кияк. – К.: Видавничий дім КМ Academia, 2000. – 218 с.
8. Дудок Р. І. Термін та його структурно-семантичний потенціал / Р. І. Дудок/ / Вісник СумДУ. - 2006.-№ 3 (87). - С. 119-123
9. Засади і правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять ДСТУ 3966:2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/normdocs/dstu_3966_2009.pdf
10. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. – Вінниця, Нова книга, 2004. – 576 с.

11. Карабан, В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі та жанрово-стилістичні проблеми / В. І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2014. – 407 с.
12. Карпіловська Є. А. Термін у сучасній мовотворчості / Є. А. Карпіловська // Українська термінологія і сучасність: збірник наукових праць. - К.: Інститут української мови НАНУ, 2013. - Вип. ІХ.-Є . 185-191.
13. Кислюк, Л. П. Сучасна українська словотвірна номінація: ресурси та тенденції розвитку : монографія / Л. П. Кислюк. – Київ : Ранок, 2017. – 230 с.
14. Кияк Т. Р. Вузькогалузові терміни як основа формування та квазіреферування фахових текстів / Тарас Кияк // Вісн. Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». – 2008. – № 620. – С. 3–5.
15. Кияк Т. Р. Фахові мови як новий напрям лінгвістичного дослідження / Т.Кияк // Іноземна філологія. Випуск 121. – 2009. – С. 138-141.
16. Кияк Т. Р. Теорія і практика перекладу: [підручник студентів для вищих навчальних закладів] / Т.Р. Кияк, А.М. Науменко, О.Д. Огуй. – Вінниця: Нова книга, 2006. – 592 с.
17. Ковалів Ю. І. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / Київ : ВЦ «Академія», 2007. — Т. 2 : М — Я. — С. 478.
18. Ковтун О. В. Особливості відтворення термінів-омонімів у науковотехнічних текстах / Олена Ковтун, Софіко Хучуа // Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика : зб. наук. праць. – К. : Аграр Медіа Груп, 2017. – С. 193–197.
19. Ковтун, О. В. Становлення української авіаційної термінології / О. В. Ковтун // Лінгвістичні студії : зб. наук. пр. / Донецький нац. ун-т. – Донецьк, 2009. – Вип. 19. – С. 137–145.
20. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : підручник / І. В. Корунець. – К. : Нова Книга, 2000. – 448 с.

21. Кочан І. М. Динаміка і кодифікація термінів з міжнародними компонентами у сучасній українській мові. - Л., 2004. - 519 с.
22. Наконечна Г. В. Українська науково-технічна термінологія. Історія і сьогодення / Г. В. Наконечна. – Л. : Кальварія. – 1999. – 110 с.
23. Організаційна структура і напрямки діяльності Технічного комітету стандартизації науково-технічної термінології (ТК СНТТ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK_structure.htm
24. Панько Т. І. Українське термінознавство / Т. І. Панько, І. М. Кочан, Г. П. Мацюк. – Львів: Світ, 1994. – 216 с.
25. Пономарів О. Культура слова. Мовностилістичні поради: Навч. посіб. — К.: Либідь, 1999. — 240 с
26. Пчелінцева О. Е. Лексичні основи міжнародної термінології: [конспект лекцій та дидактичний матеріал для студ. лінгвістичних спец.] / О. Е. Пчелінцева. - Черкаси: ЧДТУ, 2003. - 104 с
27. Радчук В. Динаміка перекладності // Філологічні студії. — № 1—2 (39—40). — Луцьк, 2007. — С. 210—215
28. Рицар Б. Є., Стандартизація, сертифікація, якість, № 1, 2001. – С. 30–32.
29. Рицар Б., Микульчик Р. Типові помилки у проектах термінологічних стандартів II Стандартизація, сертифікація, якість. — 2007. — № 4 (47). — С. 27— 32.
30. Рицар Б., Рожанківський Р, Микульчик Р. СловоСвіт 2006 // Стандартизація, сертифікація, якість. — 2007. — № 2 (45). — С. 23—27.
31. Русанівський В. М. Історія української літературної мови / В. М. Русанівський. – К. : Генеза, 2001. – 297 с.
32. Селігей П. О. Питоме і чуже в українській термінології: гармонія чи конфлікт? // Вісник НАН України. - 2007. - № 9. - С. 20-28.

- 33.Симоненко Л. Актуальні проблеми сучасного українського термінознавства. Українська термінологія і сучасність: зб. наук. праць. Вип. VIII / відп. ред. Л. О. Симоненко. К.: КНЕУ, 2009. 316, с. С. 9-15.
- 34.Симоненко Л. О. Формування української біологічної термінології / Л. О. Симоненко. - К.: Наук, думка, 1991. - 151 с.
- 35.Томіленко Л. М. Термінологічна лексика в сучасній тлумачній лексикографії української літературної мови: [монографія] / Л. М. Томіленко. – Івано-Франківськ: Фоліант, 2015. – 160 с.
- 36.Циткіна Ф. О. Термінологія й переклад / Ф.О. Циткіна. – Львів : ВЛП, 2003. – 187 с.
- 37.Яремко Я. П. Термін і дискурс / Я. П. Яремко // Укр. мова. – 2008. – С. 64–72
- 38.28 ISO 10241 International terminology standards — Preparation and layout (Міжнародні термінологічні стандарти. Підготування та оформлення).
- 39.Byrne J. Technical translation usability strategies for translating technical documentation / J. Byrne. – The Netherlands: Springer, 2006. – 280 p.)
- 40.Catford J. C . A Linguistic Theory of Translation / J. C . Catford . – Ldn ., 1965.
- 41.Felber H. The General Theory of Terminology and Terminography // Infoterm. N.Y.; London; Paris, 1982. Ser.7. С. 119-136
- 42.Hatim B., Mason I. Discourse and the Translator / B. Hatim, I. Mason – New York: Brooklyn Bridge, 1988, – 490 p.
- 43.ISO 704:2000 Terminology work — Principles and methods (Термінологічна робота. Принципи та методи).
- 44.Kockaert, H. J. Handbook of Terminology / H. Kockaert. – Amsterdam : Philadelphia, 2015. – 231 p.
- 45.Olohan M. Scientific and technical translation / M. Olohan. – London: Routledge, 2016. – 253 p.

СПИСОК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- 46.Благовещенский А. С. Великий російсько-український політехнічний словник / А. С. Благовещенский, С. А. Лунев. К. : Чумацький шлях, 2002. 749 с
- 47.Гільченко Р. О. Англійсько-український словник авіаційних термінів / Р. О. Гільченко. Фастів : КуПол, 2009. 280 с.
- 48.Кириченко Н. М. Російсько-український словник авіаційних термінів : В 2 томах / Н. М. Кириченко. К. : Техніка, 2004. 520 с.
- 49.Кривова Г. О. Російсько-український авіаційний словник / Г. О. Кривова. К. : УкрНДІАТ, 1997. 248 с
- 50.МЕГАкомплекс «Аеронавігація» : англо-російсько-український тлумачний словник / [уклад. В. П. Бабак]. – К. : Книжкове видавництво НАУ, 2007. – 328 с.